

89

EL - FEDŽR / ZORA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 30 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 وَالْفَجْرِ ١ وَيَالِ عَشِيرٍ ٢ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ٣ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ٤
 هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِي حِجْرٍ ٥ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ٦
 إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ٧ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ٨ وَتَشْمُودِ الَّذِينَ
 جَابُوا الصَّخْرَ بِأَوْادٍ ٩ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ١٠ الَّذِينَ طَعَنُوا
 فِي الْبِلَادِ ١١ فَأَكْتَمُوا فِيهَا الْفُسَادَ ١٢ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ
 سَوْطَ عَذَابٍ ١٣ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ ١٤

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"

"Tako mi zore", /1/ "i deset noći" /2/ "i parnog i neparnog", /3/ "i noći kada nastaje", /4/ "zar to pametnom zakletva nije?"/5/ "Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj sa Adom uradio", /6/ "s Iremom, posjednicima stupova", /7/ "kojima slični nisu stvoreni", /8/ "i Semud, koji su stijene u dolini klesali", /9/ "i Faraonom, koji je vojsku imao", /10/ "koji su na zemlji zulum provodili", /11/ "i smutnje na njoj umnožili", /12/ "pa je Gospodar tvoj bič patnje na njih spustio", /13/ "Gospodar tvoj motri stalno." /14/

"Tako mi zore", tj. tako mi svitanja. Ovdje se naročito misli na zoru prvog dana Kurban bajrama. **"...i deset noći",** tj. prvih deset noći mjeseca zul-hidžeta. Buhari u svom Sahihu od Ibn Abbasa prenosi predanje koju pripisuje Poslaniku, a.s., (merfu'), u kome se kaže:/622/ "Nema dana u kojima je učinjeno dobro djelo Allahu draže, od onih u zul-hidždžetu, tj. njegovih prvih deset dana." Upitali su: "I od borbe na Allahovom putu?" rekao je: "I od borbe na Allahovom putu. Jedino je bolji postupak čovjeka koji se uputi sa svojim životom i imetkom pa izgubi i drugo." Imam Ahmed od Džabira prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /623/ "Deset je deseti zul-hidže, (dan Kurban - bajrama), neparni je dan Arefata, a parni prvi dan Kurban - bajrama, jer je on deseti dan u mjesecu."¹

"...i noći kad nestaje." Ibn-Abbas kaže: "Kad odlazi." Neki drugi kažu: "Kad prolazi." Ikrima kaže da

to znači: "Tako mi noći boravka na Muzdelifi kad se zajedno klanjaju akšam i jacija." Ibn Ebi-Hatim od Abdullaha ibn Amra prenosi da je čuo Muhammeda ibn Ka'b el-Kuerzija da je u pogledu riječi Uzvišenog:

"...i noći kad nestaje", rekao: "Požuri putniče, i nipošto ne dozvoli da zanočiš, a da zajedno ne klanjaš akšam i jaciju!"

"...zar to pametnom zakletva nije...?", tj. razumnom. Ovdje je za razumnog upotrijebljen izraz "hidžr" jer razum sprečava čovjeka da se upušta u riječi i djela koja mu, kao razumnom biću, ne dolikuju. Ovo je, istovremeno, i zakletva vremenom obreda (ibadetima) i samim obredima poput hadža, namaza i slično, čime se bogobojažni i Allahu pokorni robovi, približavaju. Nakon kazivanja o ovakvim robovima, njihovoj pobožnosti i pokornosti, Uzvišeni kaže:

"Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj sa Adom uradio?" Ovdje se radi o precima Ada, o prvim pripadnicima Ada, potomcima Ad ibn Irema ibn Us ibn Sam ibn Nuh, a.s., kojima je Uzvišeni poslao Huda, a.s., koga su u laž ugonili i prema njemu bili neposlušni, pa ga je Allah, sa onima između njih koji su sa njim vjerovali, spasio, a ostale uništio silovitim, ledenim vjetrom. O njima Allah iznosi kazivanje u Kur'anu časnom da bi iz njihovog stradanja pravovjerni uzeli pouku.

"...s Iremom posjednicima stupova." Ovo je dodatno objašnjenje o narodu koji je kažnjen. Katade i Es-Suddi u vezi sa ovim kažu: "Irem je porodica (dinastija) kraljevine Ada." Ovakvo mišljenje je dobro. Riječi Uzvišenog: **"...zatil-imad",** tj. bili su visokog rasta. Jedni kažu da imad znači kuće koje su gradili, drugi da su to stupovi na kojima su građene te kuće. Bilo kako bilo, bilo ovo ili ono mišljenje ispravno, jedno je sigurno - to je bio jedan od naroda (plemena) koji se u Kur'anu, zajedno sa Semudom, spominje na više mjesta, kao što je slučaj i sa ovim poglavljem, a Allah, opet, najbolje zna... A nije riječ o narodu ili kraju u kojem su živjeli. Na ovo skrećemo pažnju zato, da se ne bi obmanjivalo pretjerivanjima u koja se, u opisu grada spomenutim pod imenom

"... Irem zatu-l-imad", u tumačenju ovog ajeta, upuštaju mnogi komentatori Kur'ana, pa kažu da su njegovi blokovi bili zlatni i srebrni, a palate, kuće, vrtovi i pijesak u njemu od dragog kamenja i bisera. Opsujući ovaj grad oni dalje kažu da mu je zemlja bila od mošusa, da su se kroz njega razlijevale rijeke, da su mu plodovi sami opadali, da su mu zidine, iako ih niko nije dozivao, niti im se odazivao, same zviždale, te da se premještao s jednog mjesta na drugo, pa se pojavljivao, čas u Šamu, čas u Jemenu, čas u Iraku, a čas na nekom drugom mjestu. Sve su ovo priče i legende preuzete iz israilijata koje su izmišljali bezbožnici da bi se ismijavali maloumnim ljudima koji im sve vjeruju. Postoje i druge priče o ovom gradu o kojima nije potrebno detaljnije govoriti, jer ništa što je u njima nije tačno. Ove i druge slične priče o kojima govore mnogobrojni prevaranti koji tvrde da se pod zemljom nalaze zlatni i srebrni mostovi, razni dragulji,

* Objavljena nakon sure "Noć."

¹ Ima i drugačijih tumačenja riječi: parnog i neparnog, ali smo mi odabrali ova, koje je najjače i najprikladnije, Allah, opet, najbolje zna!

drago kamenje, biseri i veliki kamen mudrosti, ali se do njih, zbog raznih prepreka ne može doći, nemaju nikakva osnova. Oni time samo obmanjuju naivne i maloumne da bi se dograbili tuđeg bogatstva i trošili ga na razne opojne biljke i druge gluposti. Sigurno je da su u zemljinoj utrobi pohranjeni ostaci i brojne riznice iz perioda džahilijeta i islama i da je moguće da neko neka od njih otkrije, ali ono o čemu ovi govore je čista laž i izmišljotina i nije ništa od toga što oni tvrde tačno. Uzvišeni Allah je od svega toga čist i On upućuje na ono što je ispravno.

"...i Semudom koji je stijene u dolini klesao." Ibn-Abbas kaže: "klesao i dubio", a Ibn-Ishak: "Bili su to Arapi koji su strahovali u 'Vadi-I-Kura.'" U vezi sa riječima Uzvišenog: **"...i Faraonom posjednikom vojske"**, od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "El-evtad ovdje znači vojnici koji su učvršćivali njegovu vlast." Sabit el-Benani od Ebu-Rafia prenosi da je rekao: "Faraon je prozvan vlasnikom kočica" "zato što je naredio da se njegova žena koja je bila vjernica sveže za četiri šatorska kočica i da joj se na leđa stavi veliko kamenje sve dok nije umrla."

"...koji su na Zemlji zulum provodili, i smutnje na njoj umnožili", tj. narodi Ad, Semud i Faraonov narod bili su okrutni i neposlušni, čineći nered po Zemlji i uznemiravajući ljude.

"...pa je Gospodar tvoj bič patnje na njih spustio", tj. na njih je s neba sručio kaznu koja se nije mogla od nasilničkog naroda odvratiti.

"Gospodar tvoj, zaista, motri stalno." Ibn-Abbas kaže da to znači da On sve čuje i sve vidi, tj. motri Svoja stvorenja što i kako rade i svakog nagrađuje ili kažnjava prema njegovu trudu. Svakome će pravedno presuditi i svakog nagraditi, ili kazniti prema onome što je zaslužio. Njemu nije svojstvena nepravda.

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ۝ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهْمَنِ ۝ كَلَّا بَلْ لَا تَكْفُرُونَ الْبَتِيمَةَ ۝ وَلَا تَحْضُونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ۝ وَأَكُلُونَ الثَّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ۝ وَتُحِبُّونَ لِكُلِّ حَبَّاجِمًا ۝

"A čovjek, kada ga Gospodar njegov iskuša pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe,

rekne: 'Gospodar moj mene je počastvovao!'" /15/ "A kad ga iskuša i opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar moj me je ponizio!'" /16/ "A nije tako! Vi pažnju siročetu ne ukazujete", /17/ "i da se puki siromah nahrani - jedan drugoga ne podstičete", /18/ "a nasljedstvo pohlepno jedete" /19/ "i bogatstvo pretjerano volite." /20/

Uzvišeni Allah pobija uvjerenje nekih Svojih robova da im je ukazao počast kada im da obilnu opskrbu, a da su poniženi kada im blagodati uskrati, pa kaže: **"A nije tako!"**, tj. nije tako kako vi mislite, jer Allah daje imetak i onome koga voli i onome koga ne voli, kao što daje oskudicu i onome koga voli i onome koga ne voli, nego se radi o pokornosti Allahu i u jednom i u drugom slučaju, pa da, ako je bogat, Allahu još više zahvaljuje, a ako je siromašan, strpljivo to podnosi, (pokorava se i čuva grijeha).

"A onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbit će ga odakle se i ne nada."(65:2-3)

"Vi pažnju siročetu ne ukazujete." U ovim riječima Uzvišenog je naredba da se prema siročetu lijepo postupa. Abdullah ibn Mubarek od Ebu-Hurejrea prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /624/ "Najbolja muslimanska kuća je ona u kojoj se lijepo postupa prema siročetu, a najgora muslimanska kuća je ona u kojoj se loše postupa prema siročetu." Zatim je pokazao svoja dva prsta i rekao: /625/ "Ja i skrbnik siročeta ćemo u Džennetu biti jedan do drugoga, ovako." Ebu-Davud od Sehl ibn Se'ida prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ja i skrbnik siročeta smo kao ova dva prsta u Džennetu, jedan do drugog", pokazavši kažiprst i srednji prst."

"...i da se puki siromah nahrani - jedan drugog ne podstičete", tj. jedni drugima ne naređujete da se bijednici i siromasi paze i prema njima čini dobročinstvo.

"...i nasljedstvo jedete." Ovdje (El-miras) znači naslijedstvo **"...pohlepno"**, tj. ne gledajući je li dozvoljeno ili zabranjeno.

"...i bogatstvo pretjerano volite", tj. previše i prekomjerno.

كَلَّا إِذَا دُكِّنَ لِلْأَرْضِ دُكَا ۝ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ۝ وَجِئَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ ۝ يَقُولُ يَلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ۝ فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ ۝ وَلَا يُؤْتِي وَاقِفًا أَحَدٌ ۝ يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۝ أَرْجِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مُّرْضِيَةً ۝ فَأَدْخِلْنِي فِي عِبَادِي ۝ وَأَدْخِلِي جَنَّتِي ۝

"Uistinu! Kada se Zemlja u komadiće zdrobi", /21/ "i kada dođe Gospodar tvoj, a meleki

budu sve red do reda", /22/ "i kada se tog Dana primakne Džehennem, tada će se čovjek sjetiti - a rašta mu je sjećanje?!" /23/ "i reći: 'Kamo sreće da sam se za ovaj život pripremio!'" /24/ "A Toga Dana niko neće kao On kažnjavati", /25/ "i niko neće kao On u okove okivati." /26/ "A ti, o dušo smirena", /27/ "vratí se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan", /28/ "pa uđi među robove Moje" /29/ "i uđi u Džennet Moj!" /30/

Govoreći o strahotama Sudnjeg dana, Uzvišeni kaže: **"Uistinu"**, tj. uistinu

"...kada se Zemlja u komadiće zdrobi", tj. kada se Zemlja i brda zaravnaju, a stvorenja iz grobova pred Gospodara svoga ustanu. **"...i kad dođe Gospodar tvoj"**² da presudi, kako On hoće među Svojim stvorenjima, dok se meleki ispred Njega budu postrojavali, sve red do reda. Muslim u svome Sahihu od Ibn Mesuda u pogledu riječi Uzvišenog:

"...i kad se tog Dana primakne Džehennem" prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao: /626/"Džehennem će toga Dana biti primaknut (predočen) a imat će sedamdeset hiljada povodaca, a svaki povodac će tegliti sedamdeset hiljada meleka."

"...tada će se čovjek sjetiti", tj. svojih djela koja je ranije i kasnije činio.

"...a rašta mu je sjećanje?!", tj. kako mu može tada sjećanje koristiti?

"...i reći: 'Kamo sreće da sam se za ovaj život pripremio!'", tj. ako je bio grješnik, pokajat će se zbog učinjenih grijeha, i zažaliti što nije bio još pokorniji, ako bude pokoran. U tom smislu Ahmed od Muhammeda ibn Umreta prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /627/ "Kad bi neko od kako ga majka rodi pa do smrti proveo na sedždi u pokornosti Allahu, učinilo bi mu se na Sudnjem danu da je to malo i poželio bi vratiti se na ovaj svijet da bi još više zaradio nagrade."

"Toga Dana niko neće kao On kažnjavati", tj. niko od Allaha neće strožije kažnjavati one koji su bili nepokorni **"...i niko neće kao On u okove ukivati"**, tj. niko od zebanija neće teže i jače okivati one koji budu poricali svoga Uzvišenog Gospodara. Ovako će se postupati sa nepravednim i griješnim stvorenjima, dok će se čistim, smirenim dušama istrajnim na Istini reći:

"A ti, o dušo smirena, vratí se Gospodaru svome zadovoljna", tj. vrati se u Njegovu blizinu i nagradi u Njegovu Džennetu, zadovoljna u sebi, **"...a i", "On tobom zadovoljan"**, tj. ti zadovoljna Njim i On zadovoljan tobom.

"...pa uđi među robove Moje", tj. zajedno s njima **"...i uđi u Džennet Moj!"** Ovo će biti rečeno dva puta; na samrti i na Sudnjem danu, kao što meleki

donose radosnu vijest vjernicima kad umiru i kad budu proživljeni iz svojih grobova. Hafiz ibn' Askir u biografiji Revahe bint Ebi-Amra el-Evzajija prenosi da je Ebu-'Umame pričao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nekom čovjeku rekao:/628/ "Reći: 'Gospodaru moj, molim Te da moja duša s Tobom bude smirena, da vjeruje u susret s Tobom, da bude zadovoljna s Tvojim određenjem i zadovoljna s Tvojom nagradom!'"

**Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja El - Fedžr / "Zora"**

² Dolazak Gospodara je poznat, a način dolaska nepoznat. Tj. doći će zaista, ali njegov dolazak neće ličiti dolasku stvorenja.